

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ ДУМИ

Макар и кратък, дори схематичен на някои места, прегледът на формирането и развитието на социологическото направление в българското обществознание след Втората световна война, дава възможност за някои общи изводи.

Времевият период, за който се отнася изложението, е сравнително кратък – три десетилетия. Когато се говори за цяла наука, един темпорален отрязък от три десетилетия не е много. Още повече, че става дума за наука, която преди това не е била обособена и развита в главните си насоки и области като самостоятелна дисциплина. Оттук една от особеностите на процеса на създаването, утвърждаването и напредъка на новото научно направление. Още от самото начало на своето формиране това направление започна да се реализира в изследователско отношение – и в теоретично, и в емпирично – на високо научно равнище. То не само усвояваше натрупания научен социологически опит в западните страни, не само полагаше усилия да се издигне до висотата на неговите постижения, но същевременно в някои отношения проявяваше самобитност, евристичен подход и предлагаше новости в теорията и емпирията. От една страна то спазваше в съгласие с всички изисквания на научната етика приемствеността в науката, но от друга, се опитваше да надскочи създадените образци. И както показват фактите, с успех в редица насоки. “Социологическата професионална общност – посочва Николай Генов – се оказа зряла в теоретично и в методическо отношение и с развита гражданска отговорност. Постиганията на социологията в България не отстъпват на стандартите в международната социалнонаучна общност” /309: 39/.

Създателите на социологическото направление в българската наука работеха с размах, те бяха мечтатели със силно изразено научно въображение. “Първите социолози – посочва Георги Фотев в доклада си за 30-годишнината на Института по социология, – които победиха в битката, за която говорим, заслужават признание. Те са били не само по-проницателните, но и учени с характер” /346: 115/.

В техните начинания нямаше и следа от догматизъм. В България след войната още не бяха провеждани ЕСИ, още нямаше изградени професионални кадри, и отведнъж – ЕСИ на религиозността с оригинална програма, методика и огромна извадка! След като Ошавков и Цонев бяха извършили необходимите изчисления и ни съобщиха за необходимата извадка от 43 000 души, ние, няколкото ентузиаста около Ошавков, останахме шокирани и реагирахме: не, това не е възможно. Но то стана реален факт, при това в пълно съгласие с изискванията на теорията на ЕСИ, в която това изследване отваряше нови врати.

В страната още нямаше институции по социология с изключение на Социологическото дружество, нямаше катедри във висшите училища за подготовка на социолози, и отведнъж – в България световен конгрес по социология! И VII световен конгрес стана, при това той направи крачка напред не само в количествено отношение – по броя на конгресистите и на докладите, но и в научно отношение – по новотата и разнообразието на тематиката, създадените нови звена на МСА и т.н.

И у нас, в духа на времето, се заговори за система на социологическа информация, и ето – разработен мащабен уникален проект за такава единна система, за каквато мечтаеха видни западни социолози! Друг е въпросът, че установилите се нови обществени отношения в нашата страна след ноември 1989 г. са противоположани на неговото приложение.

Изобщо, съчетанието на приемствеността, на традицията с новаторството, е характерна черта на изградената българска социологическа школа през трите десетилетия.

Друга характерна черта на тази школа е пълнотата на формирането и развитието на социологическото направление в научно отношение. Органично единство на емпирично и теоретично, разгръщане на социологическата теория на всичките ѝ равнища – от метасоциологическото познание до емпиричната теория, създаването на социологическа организация в национален мащаб (БСА с нейните дружества), която осигурява анкетъорски кадри за ЕСИ, полага грижи за тяхната квалификация, упражнява контрол за спазване на научните изисквания при тяхното провеждане. Същевременно тя обединява цялата социологическа общност в страната, организира системно форуми, на които изследванията на всеки отделен социолог могат да придобият публичност, да бъдат обсъдени и оценени в колегиална обстановка.

И целенасочени грижи за израстването на младите при съчетаването на поколенията в социологията. Чудесна форма в това отношение бяха четенията за млади социолози, които достигнаха до четири издания, три от които с чуждестранно участие.

Българската социологическа школа се отличава с отвореност към социологията в чужбина, международния социологически живот. Българските социолози започваха да участват в международни форуми, вкл. в световните конгреси по социология, не само като докладчици и изказващи се, но и като организатори и ръководители на сесии, да се включват в международни сравнителни ЕСИ като равностойни партньори още от 60-те год.

С други думи, в 30-годишния период – от края на 50-те до края на 80-те год. – социологическата наука в нашата страна се обособи като самостоятелна дисциплина, разви се във всички направления на теоретичното и емпирично знание, на организационната институционализация, нейното присъствие в научно-духовния живот на страната стана осезаемо.

Условията за развитие на социологическата наука след ноември 1989 се промениха качествено. Това вече даде и дава отражения в познавателно, кадрово и институционално отношение. Но това е отделен проблем, на който до известна степен се спирам в приложенията към тази книга.